

४. निर्णय घेणे

- ४.१ निर्णय प्रक्रियेचा अर्थ आणि व्याख्या
- ४.२ निर्णय प्रक्रियेच्या पायऱ्या
- ४.३ निर्णयांचे प्रकार
- ४.४ निर्णय प्रक्रियेचे महत्त्व

माहीत आहे काय ? : व्यक्ती सकाळपासून विविध समस्यांना तोंड देते.

गृहव्यवस्थापन प्रक्रियेत निर्णय घेणे हा आपल्या दैनंदिन जीवनात अत्यंत महत्त्वपूर्ण भाग आहे. दररोज प्रत्येक व्यक्तीला विविध परिस्थितीला तोंड द्यावे लागते. काही समस्या साध्या अल्पकालीन असल्या तरी निर्णय सहजतेने घेऊन त्या सोडविल्या जातात. काही निर्णय दीर्घकालीन असतात, ज्यामुळे आयुष्याला दिशा मिळू शकते. उदाहरणार्थ, लग्न, करिअर, घर विकत घेणे इत्यादी. संपूर्ण निर्णय महत्त्वपूर्ण असतात आणि त्यांचा व्यक्तीच्या जीवनावर अत्याधिक परिणाम होतो. व्यवस्थापन प्रक्रिया ही निर्णय प्रक्रियेवर केंद्रित असते.

४.१ निर्णय प्रक्रियेचा अर्थ आणि व्याख्या :

निर्णय घेणे हे व्यवस्थापनेचे अविभाज्य अंग (Crux) आहे. मग ते व्यवस्थापन, व्यवसायाचे असो, एखाद्या संस्थेचे असो, एखाद्या प्रसंगाचे असो किंवा घर बांधायचे असो. निर्णय नेहमीच ध्येयाला मनामध्ये ठेवून साध्य केले जातात. निर्णय प्रक्रिया ही मानसिक प्रक्रिया असल्यामुळे ज्ञान, कल्पकता आवश्यक आहे. समस्या निर्माण झाल्यास ती सोडविण्याकरिता ज्ञान उपयुक्त असते.

व्याख्या :

निकेल व डॉर्सी यांच्या मते :

“एखादी समस्या सोडविण्यासाठी किंवा एखादी परिस्थिती हाताळण्यासाठी उपलब्ध असलेल्या अनेक पर्यायांमधून पर्यायाची निवड करणे म्हणजे निर्णय घेणे.”

लिमये यांच्या मते :

“समस्या सोडविण्यासाठी किंवा ध्येयप्राप्तीसाठी वेगवेगळे पर्याय आणि क्रिया विचारात घेतल्या जातात. निर्णय घेणे म्हणजे असे पर्याय आणि अशा क्रियांमधील एक पर्याय निवडणे किंवा त्यामधील कोणत्याही पर्यायांची किंवा क्रियेची निवड न करणे.”

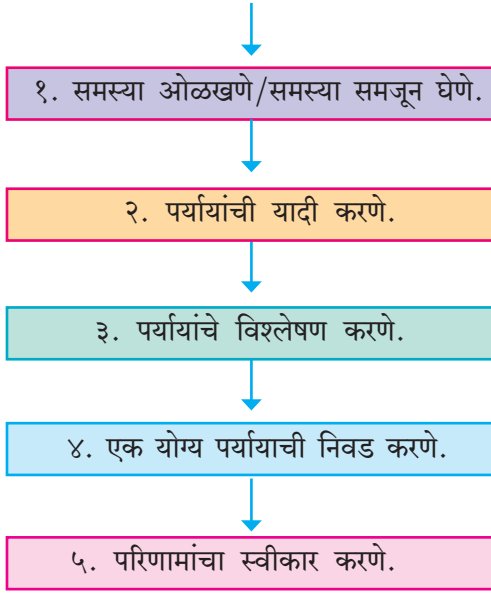
निर्णय हे कमी किंवा जास्त महत्त्वपूर्ण असो परंतु त्यांची व्यक्तीच्या जीवनात महत्त्वपूर्ण भूमिका असते. ते निर्णय व्यक्तीला ध्येय प्राप्तीसाठी किंवा ध्येय प्राप्तीच्या प्रक्रियेत व्यक्तीचे राहणीमान ठरवितात. अशा प्रकारे जीवनाची गुणवत्ता व्यक्तीने घेतलेल्या निर्णयांच्या प्रकारावर आणि ते किती प्रमाणात अचूक ठरतात यावर अवलंबून असते.

४.२ निर्णय प्रक्रियेच्या पायऱ्या :

चर्चा करा :

निर्णय प्रक्रियेमध्ये काही पायऱ्यांचा समावेश आहे. निर्णय प्रक्रिया ही केवळ घर चालविण्यासाठी उपयुक्त नसून संघटना, संस्था, क्लब, व्यवसाय, राज्य किंवा देश चालविण्याकरिता सुद्धा उपयुक्त आहे. या संघटनेमध्ये उच्चपदावर असलेल्या व्यक्तीला एक चांगला निर्णय घेणारी व्यक्ती असावी लागते. नाही तर कार्य सुरळीत चालणार नाही. निर्णय प्रक्रियेमध्ये काही विशिष्ट अशा गतिविधी समाविष्ट आहेत. त्यांना निर्णय प्रक्रियेच्या पायऱ्या म्हटल्या गेल्या आहेत. ज्या पुढील प्रमाणे आहेत.

निर्णय प्रक्रियेच्या पायऱ्या



आकृती क्र. ४.२ (अ) निर्णय प्रक्रियेच्या पायऱ्या

१. समस्या ओळखणे/समस्या समजून घेणे : समस्येला ओळखण्यापासून निर्णय प्रक्रिया सुरू होते. जेव्हा व्यक्तीला समस्येचे आकलन होते तेव्हा योग्य उपाय शोधण्यासाठी विचार करू लागतात. याचाच अर्थ समस्ये बरोबर निर्णय प्रक्रिया सुरू होते. समस्या स्पष्टपणे ओळखणे आणि ती नीट समजून घेणे आवश्यक आहे. जर समस्या बरोबर ओळखली नाही तर परिणामकारक निर्णय प्रक्रिया होऊ शकणार नाही.

समस्या स्पष्टपणे समजावी याकरिता गृहिणीने गृहव्यवस्थापक म्हणून कुटुंबातील सदस्यांबरोबर समस्येविषयी चर्चा करून तिच्या माहितीसह विश्लेषण करणे आवश्यक असते. समस्येच्या मूळापर्यंत जाणे जरूरीचे असते, त्यामुळे समस्या का निर्माण झाली आणि व्यवस्थापनेचे कोणते घटक यामध्ये समाविष्ट आहेत हे समजून घेता येईल. विचार न करता घाईघाईने उपाय शोधला तर कदाचित तो उपाय चुकीचा होतो याची नंतर जाणीव होईल. त्यामुळे नैराश्य येण्याची शक्यता असते. तसेच वेळ, पैसा, शक्ती, साहित्य यासारख्या मानवीय आणि अमानवीय संसाधनांचा अपव्यय होऊ शकतो. हे टाळण्यासाठी समस्या स्पष्टपणे ओळखणे आणि त्या संबंधित माहितीचे विश्लेषण करणे महत्त्वाचे असते. येथे संबंधित माहिती म्हणजे

परिस्थितीनुरूप असलेल्या मर्यादा आणि संधी ओळखणे. उदा. सर्वसाधारण समस्येला विद्यार्थ्यांना तोंड द्यावे लागते, ते म्हणजे दहावीनंतर अभ्यासक्रमाची निवड करणे. ही पायरी अत्यंत महत्त्वाची आहे. कारण यामधून एखाद्या निर्णयाचा पाया रचला जातो.

२. पर्यायांची यादी करणे : अर्थात विविध पर्याय शोधणे. एकदा समस्येचे आकलन झाले की, व्यक्ती शक्य ते पर्याय किंवा उपाय शोधण्यास सुरुवात करतात. जर व्यक्ती सर्व संभाव्य पर्याय शोधू शकली तर व्यक्तीला परिणामकारक निर्णय घेता येतात. ही गोष्ट व्यक्तीला उत्तम पर्याय शोधण्यास समर्थ करेल. अशा प्रकारचे सर्व संभाव्य पर्याय शोधल्याशिवाय चांगला निर्णय घेणे व्यक्तीला अशक्य आहे. या प्रक्रियेत जरी सर्व पर्याय शोधणे महत्त्वाचे असले, तरी त्यातील विविधतेमुळे व्यक्तीच्या मनात कोणताही गोंधळ निर्माण होऊ देऊ नये.

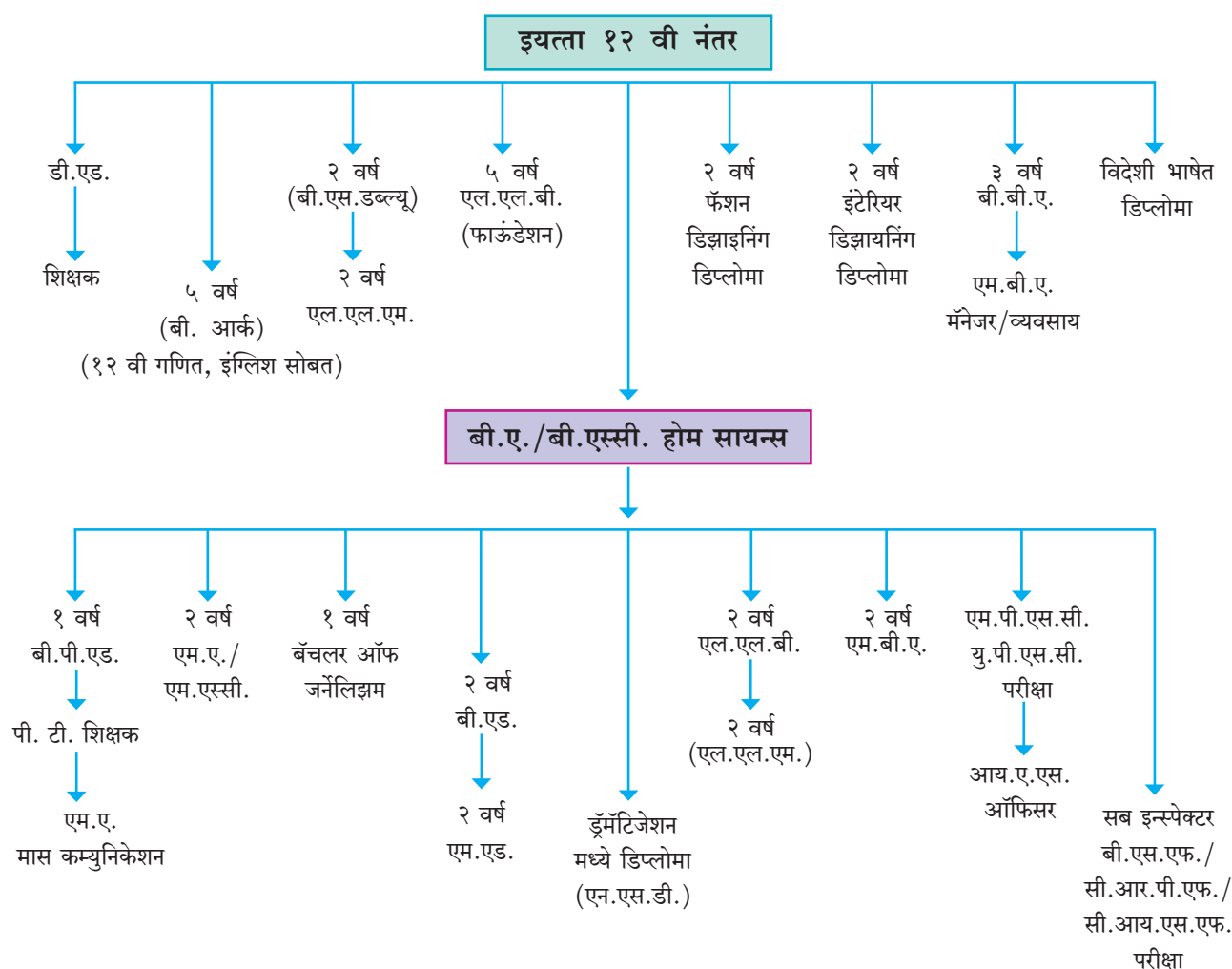
अगोदरच्या उदाहरणामध्ये एखाद्या विद्यार्थ्याला त्याच्या परिसरात किती विद्यालये किंवा अभ्यासक्रम आहे हे शोधावे लागेल. प्रत्येक विद्यालयामध्ये किंवा अभ्यासक्रमाला किती शेकडा लागेल. अशा चार ते पाच विद्यालयांची सूची केल्यानंतर कोणत्या विद्यालयामध्ये कोणत्या विषयांचे विकल्प (Combination) आहे? त्याचे शुल्क काय आहे? वेळ काय आहे? विद्यालयामध्ये कसे जायचे? किती वेळ जायला लागेल? इत्यादी.

३. पर्यायांचे विश्लेषण करणे : साध्या शब्दामध्ये पर्यायांची तुलना करणे, अगोदरच्या पायरीमध्ये विविध पर्याय प्राप्त झाले आहेत. विविध पर्यायांचे संक्षेपमध्ये माहिती प्राप्त केल्यावर विश्लेषण केले जाते. पर्याय शोधल्यानंतर व्यक्ती प्रत्येक पर्यायांचे गुण व अवगुण यांचा विचार करते. ही पायरी किती काळजीपूर्वक पूर्ण केली जाते यावर निर्णय प्रक्रियेचे यश अवलंबून असते. ही पायरी व्यक्तीला सर्वात उत्तम पर्यायाची निवड करण्यास मदत करते. वरील उदाहरणामध्ये एकदा काय विद्यार्थ्याने महाविद्यालय किंवा अभ्यासक्रम संबंधी माहिती एकत्रित केली. त्याबद्दल तो/ती आपल्या मित्रांसोबत किंवा कुटुंबासोबत त्यांची तुलना करतील.

४. एका योग्य पर्यायाची निवड करणे : ही पायरी अत्यंत महत्त्वपूर्ण आहे कारण या पायरीमध्ये व्यक्तीला प्रत्यक्ष

५. **परिणामाचा स्वीकार करणे** : निर्णय प्रक्रियेतील ही महत्त्वाची पायरी आहे. ज्याच्याकडे बरेचजण दुर्लक्ष करतात. निर्णयाचा परिणाम चांगला होवो किंवा वाईट त्याची जबाबदारी स्वीकारण्याची क्षमता निर्णय घेणाऱ्या व्यक्तीची असली पाहिजे. या गोष्टींचा सर्वांत मोठा फायदा असा

निर्णय वृक्ष



आकृती ४.२ (ब) इयत्ता १२ वी नंतर विविध करियर पर्यायामध्ये निर्णय प्रक्रियांचा उपयोग

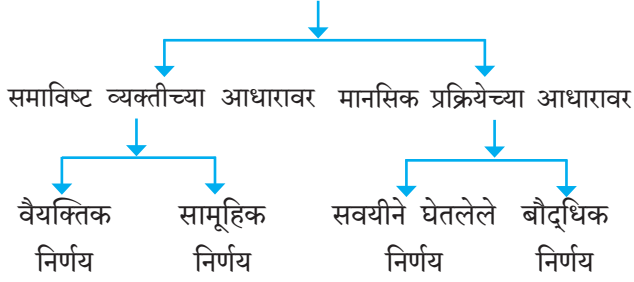
आपली बुद्धी वापरा :

निर्णय प्रक्रियेचे दुसरे उदाहरण देऊन तक्ता तयार करा.

४.३ निर्णयांचे प्रकार : निर्णयांचे मुख्य दोन प्रकारे वर्गीकरण करता येईल.

१. वैयक्तिक आणि सामूहिक निर्णय.
२. सवयीने घेतलेले आणि बौद्धिक निर्णय.

निर्णयांचे प्रकार



१. वैयक्तिक आणि सामूहिक निर्णय :

समाविष्ट व्यक्तीच्या आधारावर खालील प्रमाणे निर्णयाचे वर्गीकरण केले जाते.

अ) वैयक्तिक निर्णय : एका व्यक्तीने स्वतःसाठी/ तिच्यासाठी घेतलेला निर्णय व त्याचे परिणाम स्वतःच स्वीकारावा लागतो. म्हणजेच वैयक्तिक निर्णय होय. या निर्णयाचा परिणाम मुख्यतः ज्या व्यक्तीकरिता घेतला त्याच्यावर होतो. निर्णयाची जबाबदारी पूर्णपणे एकाच व्यक्तीवर असते. या निर्णयास कार्यान्वित करण्याची गती तीव्र असते. कारण तो/ती दुसऱ्यांबरोबर चर्चा करण्यासंबंधी त्यांचा विश्वास नसतो. या निर्णयाची गुणवत्ता निर्णय घेणाऱ्या व्यक्तीच्या बुद्धिमत्तेवर आणि अनुभवावर अवलंबून असते. उदा. महाविद्यालय किंवा संस्थेची निवड, सार्वजनिक वाहन सेवा किंवा वैयक्तिक वाहनाची निवड इत्यादी.

ब) सामूहिक निर्णय : हे निर्णय समूहातील अनेक व्यक्तींनी एकत्रितपणे घेतलेले असतात. वैयक्तिक निर्णयापेक्षा सामूहिक निर्णयाची प्रक्रिया कठीण असून ती कार्यान्वित करण्याची गती मंद असते. या निर्णयामध्ये सदस्यांच्या विचारांची व सखोल चर्चेची आवश्यकता असते आणि त्यामुळे निर्णय घेण्यास जास्त वेळ लागतो.

सामूहिक निर्णयांचे काही फायदे असतात. एकत्र विचार विनिमयांमुळे जास्त पर्याय शोधले जातात. तसेच समूहातील अनेक व्यक्तींच्या अनुभवामुळे अयोग्य पर्याय काढून टाकणे सोपे जाते. तसेच निर्णयाची जबाबदारी कुणा एकाची न राहता समूहातील सर्व सदस्यांची असते. काही वेळा संघर्ष व मतभिन्नता निर्माण होते आणि सामूहिक निर्णय घेणे कठीण जाते. उदा. सण साजरा करणे, संपूर्ण कुटुंबाकरिता सहलीचे नियोजन करणे, महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना सहलीला नेणे.

विचार करा आणि लिहा :

वैयक्तिक निर्णय आणि सामूहिक निर्णयामध्ये फरक.

२. सवयीने घेतलेले आणि बौद्धिक निर्णय :

निर्णय प्रक्रियांमध्ये मानसिक प्रक्रिया समाविष्ट करून खालील प्रकारे निर्णयाचे वर्गीकरण केले जाते.

असे का करावे लागते?

१. का बरं तुम्ही सांकेतिक (Signal) नियमांचे अनुकरण आपोआप करता?
२. दररोज सकाळी तुम्ही दात का घासता?

अ) सवयीने घेतलेले निर्णय : या प्रकारचे निर्णय आपल्या दैनंदिन जीवनात समाविष्ट झालेले असल्याने त्याकरिता प्रत्येक वेळी विस्तारपूर्वक विचार करून निर्णय घेण्याची आवश्यकता नसते. यापैकी काही निर्णय राबविण्याकरिता वेळ लागतो आणि सर्व प्रक्रियेचा सविस्तर विचार करण्याची आवश्यकता असते. हे मुख्यतः वारंवार केल्या जाणाऱ्या दैनंदिन क्रियांशी निगडित असतात आणि निवड बहुतेक वेळा आपोआप आणि स्वयंप्रेरित असते. उदाहरणार्थ : रोज सकाळी ठराविक वेळेस उठणे, विशिष्ट बस किंवा ट्रेन पकडून निश्चित स्थळांपर्यंत पोहोचणे.

ब) बौद्धिक निर्णय :

शोध घ्या :

बौद्धिक निर्णयावर कोणत्या घटकांचा परिणाम होतो?

या प्रकारच्या निर्णयाचे आपल्या जीवनावर सखोल आणि दीर्घकालीन दुष्परिणाम होऊ शकतात म्हणूनच आपल्या कुटुंबाला

विचारपूर्वक निर्णय घेण्याची आवश्यकता असते. अशा निर्णयाला बौद्धिक निर्णय म्हणतात. व्यक्ती निर्णय घेताना आपली बुद्धिमत्ता, ज्ञान, तर्कशक्ती आणि विश्लेषण क्षमता यांचा उपयोग करतो. या निर्णयाची निवड जाणीवपूर्वक केलेली असते आणि निर्णयावर शिक्कामोर्तब करण्याकरिता बराच वेळ घेतला जातो. व्यक्तीकडून किंवा कुटुंबाकडून घेतले जाणारे हे निर्णय महत्त्वाचे असतात. उदाहरणार्थ : घर कोठे विकत घ्यायचे, कोणते करिअर निवडायचे, योग्य जोडीदाराची निवड. या प्रकारच्या निर्णयात व्यक्ती जर अपयशी ठरली तर त्याचा परिणाम दीर्घकालीन होऊ शकतो.

शोध घेऊ या :

१. दैनंदिन जीवनात निर्णय प्रक्रियेचे काय महत्त्व आहे?
२. आपल्या जीवनात निर्णय प्रक्रियेची महत्त्वपूर्ण भूमिका काय आहे?

४.४ निर्णय प्रक्रियेचे महत्त्व :

निर्णय घेणे ही गृहव्यवस्थापनेतील महत्त्वाची बाब आहे. व्यवस्थापन प्रक्रियेत प्रत्येक पायरीमध्ये निर्णय घ्यावा लागतो. निर्णय प्रक्रियेचे महत्त्व पुढीलप्रमाणे सांगता येईल.

- **व्यक्तीच्या जीवनात निर्णय प्रक्रिया महत्त्वाची भूमिका बजावते :** निर्णय प्रक्रिया उत्कृष्ट जीवन जगण्यावर परिणाम करते. निर्णय प्रक्रिया मूल्यांवर आधारित आहे. निर्धारित केलेले ध्येय गाठण्यासाठी, राहणीमानाच्या दर्जाचे मूल्यमापन करण्याकरिता आणि जीवनात अपेक्षित गुणवत्ता प्राप्त करण्याकरिता निर्णय घेण्यास मदत करतात. उदाहरणार्थ : विद्यार्थ्यांनी परीक्षेत प्रथम येण्याचा निर्णय घेणे, कारण शिक्षण हे त्याच्या जीवनाचे मूल्य आहे. शैक्षणिक ध्येय गाठण्याकरिता उच्च अभ्यासक्रमात प्रवेश घेईल आणि त्याकरिता विद्यार्थी ज्या पद्धतीने अभ्यास करेल व आपल्या दैनंदिन कार्याचे व्यवस्थापन करेल, हे त्याचे/तिचे निर्धारित स्तर प्रतिबिंबित करेल.
- **व्यवस्थापनेत निर्णय घेणे महत्त्वाचे आहे :** व्यवस्थापनेत प्राप्त करावयाच्या ध्येयाच्या निश्चिती करिता विविध निर्णय घ्यावे लागतात. एकदा ध्येय निश्चित झाले की त्यांच्या पूर्ततेकरिता उपलब्ध संसाधनाची विभागणी करण्यास निर्णय मदत करते.

- **व्यक्तीला मर्यादित संसाधनांचा उपयोग करण्यासाठी निर्णय घेण्यास मदत करते :** मानवीय संसाधने आणि भौतिक संसाधने ही दोन्ही प्रकारची संसाधने मर्यादित स्वरूपाची असतात व कुटुंबात गरजा मात्र अमर्याद असतात म्हणूनच अशा अमर्यादित गरजा पूर्ण करण्यासाठी व्यवस्थापन प्रक्रिया वापरणे आवश्यक आहे. कुटुंबातील सदस्यांना जास्तीत जास्त समाधान देण्यासाठी बरेच निर्णय घेणे आवश्यक असते.
- **निर्णय घेणे हे व्यवस्थापनेचे अविभाज्य अंग (Crux) आहे :** निर्णय घेणे हे व्यवस्थापनेचे केंद्रस्थान आहे. व्यवस्थापनेपासून ते वेगळे करता येत नाही. व्यवस्थापन प्रक्रियेच्या प्रत्येक पायरीत म्हणजेच नियोजनात, नियंत्रणात आणि मूल्यांकनात सुद्धा निर्णय आवश्यक असतात. वास्तविक स्वरूपात व्यवस्थापनेच्या प्रत्येक पायरीमध्ये ही शृंगखला सामाविष्ट असते.
- **निर्णय घेणे व्यवस्थापनाची परिणामकारकता ठरविते :** निर्णय प्रक्रिया ही जटिल प्रक्रिया आहे; तिचा व्यवस्थापन प्रक्रियेवर अत्यंत प्रभाव पडतो. व्यवस्थापनेत निर्णय घेताना व्यक्ती विचार करण्याची क्षमता, स्मरणशक्ती, तर्क करण्याची क्षमता, कौशल्य आणि ज्ञान यांचा उपयोग करतात. निर्णय घेणे ही एक मानसिक प्रक्रिया असून त्यामध्ये उपलब्ध असलेल्या क्रिया किंवा पर्यायांमधून सर्वात योग्य अशा पर्यायांची किंवा क्रियेची निवड करणे सामाविष्ट असते. हीच प्रक्रिया व्यवस्थापनाची परिणामकारकता ठरविते.
- **जीवनाच्या वर्तमान परिस्थितीवर आणि भविष्यावर निर्णयाचा परिणाम होतो :** कुटुंबाच्या जीवनचक्रातील वेगवेगळ्या अवस्थांमध्ये अनेक निर्णय घ्यावे लागतात. हे निर्णय व्यक्तीच्या वर्तमान आणि भविष्याकाळातील जीवनावर परिणाम करतात. उदाहरणार्थ : आयुष्याचा जोडीदार निवडण्याचा निर्णय किंवा घर घेण्याचा निर्णय इत्यादी. असे काही निर्णय एकदा घेतले, की पुन्हा सहज बदलता येत नाहीत म्हणून ते काळजीपूर्वक घ्यावे लागतात. परंतु काही सोपे निर्णय सहज बदलता येतात, जसे : उपकरणांची खरेदी.

- **समस्या सोडविण्यास निर्णय प्रक्रिया मदत करते :** ज्यावेळी एखादी समस्या सोडवायची असते किंवा काहीची निवड करायची असते तेव्हा निर्णय घ्यावे लागतात, म्हणून कुटुंबातील समस्या सोडविण्यासाठी व कौटुंबिक ध्येय साध्य करण्यासाठी आणि त्यांचा उपयोग करणे या सारख्या क्रियांकरिता निर्णय घेण्याची मानसिक प्रक्रिया अत्यंत महत्त्वाची असते.
- **बदलत्या परिस्थितीत समायोजन करण्यासाठी निर्णय घेणे सहायक ठरते :** योग्य निर्णय आपल्या

जीवनात सहज आणि यशस्वी बनविते. आपल्या जीवनातील एखाद्या परिस्थितीत काही निर्णय सहजतेने किंवा विचार करून घेतले जातात. परंतु जर परिस्थिती बदलली तर व्यक्तीच्या जबरदस्तीने त्याला/तिला आपल्या सवयी बदलाव्या लागतात. म्हणूनच अशा बदलत्या परिस्थितीमध्ये निर्णय घेणे समायोजनेसाठी उपयुक्त साधन ठरते.

तुम्हाला आठवतंय काय ?

- निर्णय प्रक्रिया ही मानसिक प्रक्रिया आहे आणि ती व्यवस्थापनेच्या प्रत्येक पायरीमध्ये आवश्यक आहे.
- निर्णय घेणे हा व्यवस्थापनेचा केंद्रबिंदू (Crux) आहे.
- नवीन निर्णय हा अगोदरच्या निर्णयावर अवलंबून असतो आणि म्हणून निर्णयाची एक शृंखला तयार होते.
- निर्णय प्रक्रियेत पाच पायऱ्या सामाविष्ट आहेत : समस्या ओळखणे किंवा समजून घेणे, पर्यायांची यादी करणे,
- पर्यायांचे विश्लेषण करणे, योग्य पर्यायांची निवड करणे आणि परिणामांचा स्वीकार करणे.
- निर्णयाचे वर्गीकरण – सवयीने घेतलेले निर्णय व बौद्धिक निर्णय आणि वैयक्तिक व सामूहिक निर्णय असे वर्गीकरण केले जाते.
- सुव्यवस्थित गृहव्यवस्थापनाकरिता गृहिणीने समजदारीने व योग्य निर्णय घ्यायला पाहिजे.

स्वाध्याय

• वस्तुनिष्ठ प्रश्न :

१) बहुपर्यायी प्रश्न.

- समस्या ओळखणे ही ————— निर्णय प्रक्रियेची पायरी आहे.
अ) प्रथम
ब) द्वितीय
क) शेवटची
- वैयक्तिक निर्णय हे ————— निर्णयापेक्षा लवकर घेतले जातात.
अ) सामूहिक
ब) बौद्धिक
क) सवयीने घेतलेल्या
- सखोल विचार हा ————— निर्णय प्रक्रियेसाठी आवश्यक आहे.
अ) वैयक्तिक

ब) सामूहिक

क) सवयीने घेतलेले

- रोजच्या घडामोडीच्या निर्णयांना ————— निर्णय असे म्हणतात.
अ) बौद्धिक निर्णय
ब) सवयीने घेतलेले निर्णय
क) सामूहिक निर्णय

२) खालील विधाने चूक की बरोबर ते ओळखा.

- निर्णय प्रक्रिया ही आपल्या जीवनाला बदलते.
- निर्णय प्रक्रिया ही नवीन विचार करण्याकरिता उपयुक्त नाही.
- वैयक्तिक निर्णयामध्ये भांडणे व आंतरिक मते वाढविते.
- निर्णय प्रक्रिया गृहिणीला छान घर बनविण्यास मदत करते.

३) जोड्या लावा.

‘अ’	‘ब’
१) समस्या ओळखणे	अ) ज्ञान, विद्वत्ता, तर्क पात्रता.
२) परिस्थितीला स्वीकारणे	ब) वैयक्तिक मूल्ये, ध्येये व स्तर याच्या सभोवताली फिरणे.
३) बौद्धिक निर्णय	क) निर्णय प्रक्रियेतील प्रथम पायरी
४) सवयीने घेतलेले निर्णय	ड) निर्णय प्रक्रियेतील शेवटची पायरी

• लघुत्तरी प्रश्न.

१. व्याख्या लिहा.

- अ. निर्णय प्रक्रिया
- ब. व्यक्तिगत निर्णय प्रक्रिया
- क. सवयीने घेतलेले निर्णय

२. फरक स्पष्ट करा.

- अ. व्यक्तिगत व सामूहिक निर्णय
- ब. बौद्धिक व सवयीने घेतलेले निर्णय

३. टिपा लिहा.

- अ. निर्णय प्रक्रियेचे महत्त्व
- ब. निर्णय प्रक्रियेचे प्रकार

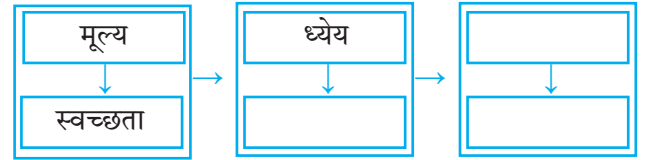
४. कारणे द्या.

- अ. निर्णय घेणे हा व्यवस्थापनाचा परमोच्च (Crux) भाग आहे.
- ब. सामूहिक निर्णय प्रक्रिया ही वैयक्तिक निर्णयाच्या तुलनेने संथ असते.
- क. सामूहिक निर्णय प्रक्रियेमध्ये मतभिन्नता निर्माण होते.

• दीर्घोत्तरी प्रश्न.

- अ. निर्णय घेण्याची प्रक्रिया सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब. निर्णयांचे विविध प्रकार उदाहरणे देऊन स्पष्ट करा.

• ओघतक्ता पूर्ण करा.



प्रकल्प/असाईनमेंट :

- अ) तुमच्या विद्यार्थी जीवनातील वैयक्तिक व सामूहिक निर्णयाची सूची तयार करा.
- ब) वैयक्तिकरित्या सवयीने घेतलेल्या निर्णयाबद्दल लिहा.
- क) तुमच्या कुटुंबाने कार्यक्रमांमध्ये घेतलेल्या निर्णयाची यादी करा.

□□□